

Joan Sardà i l'humanisme català modern

Eduard Valentí Fiol

El més important dels traductors de la Renaixença, no per l'extensió de la seva obra interpretativa, sinó per la seva categoria i per la influència que, al marge de les institucions acadèmiques, exercí sobre la literatura catalana renaixent, fou Joan Sardà (1851-1898). Com en tants altres casos de la nostra història moderna, Joan Sardà fou més una promesa que una realització acabada, i no tant per la seva mort prematura (morí a 47 anys) com perquè les condicions sociològiques de la cultura catalana no permeteren que les seves facultats s'expandissin plenament. Perquè, com deia ell, i la dita segueix essent vàlida encara avui, "tal com van les coses, en aquesta terra no es pot escriure més que o per afició, la que tard o aviat decreix, o per compromís". L'obra traductora de Sardà és breu: una trentena de versions d'odes d'Horaci, una dotzena d'epigrames de Marcial, alguna anacreòntica. Sabem per la seva correspondència que havia tingut el projecte de traduir el poema de Lucreci, però no va trobar editorial que s'interessés per l'empresa. Però el tret més notable del classicisme de Sardà és que els clàssics no foren en ell un residu de tradició que li hagués estat donat sense buscar-lo, com ho eren pels que havien après el llatí al Seminari, sinó que anà conscientment a ells a la recerca d'uns principis, no solament estètics sinó ètics, que li fessin de suport per a la crítica i l'estudi de les novetats literàries i espirituals del seu temps. Perquè Sardà vol ésser abans que tot un home del seu segle. Esperit lúcid i fred, d'un sentit crític penetrant, només amb reserves es lliura a les causes que entusiasmen els contemporanis, i això li permet de fer de pont entre les dues generacions amb les quals va conviure: la del naturalisme i la del modernisme, és a dir, la del positivisme científicista i la de l'idealisme irracionalista i "suggestiu". En un i altre corrent cerca abans que tot un element moral. L'art és, diu ell, una lliçó: el seu objecte és de fer sortir enfora, de dins la confusió de les coses, els elements superiors que hi viuen sepultats, els valors estètics i els principis d'alta moral que inclouen. Sardà troba l'herència antiga no solament en els grecs i llatins, sinó també en els moderns que els han continuat. Els seus versos, sobretot el poema més extens i conegut, *Ardua setenza*, són d'un classicisme leopardià. Amb el seu exemple acruà profundament en l'ànima impressionable d'un amic seu, nou anys més jove: Joan Maragall. En el petit recull de les seves pròpies poesies que un grup d'amics oferiren a Maragall com a present de bodes, Sardà compongué *l'Endreça* inicial, i en ella llegim aquest vers significatiu:

Goethe junta llurs mans a les mans teves.

És a dir, la comunitat d'ideals que uneix aquesta petita societat d'amics se simbolitza en el nom de Goethe. Aquest nom acompanyarà, efectivament, a partir d'ara, el nostre humanisme, de vegades substituint i tot els clàssics autèntics. Encara que només fos per això, seria justificat de dir que Joan Sardà inaugura l'humanisme català modern.

Extractes de "La tradició clàssica en la Renaixença catalana"

(BIEH 3, 1969)